

ՄԱՍԿ

Հարկան գինը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:
Թիֆլիսում գրված են միմյանի ներդրումները մեք.
Առարկայությունները չիմում են ազատի
Тифлис. Редакция «Маск»

Խմբագրությունը բաց է առաւոտան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերից):
Մայրաքաղաքում ինքնակազմ է ամեն լիցենզի:
Մայրաքաղաքի խնամքի համար գնարժեք են
խաղաղության քաղաք 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայ խմբագրի վնասը.— Ներքին Տեսչի-
թիւն, Նախկին Արտադրութեան ներքին լուսեր-
— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Զրահարմար Թիւր-
քիւս, Արտադրի լուսերը.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐ-
ՅԱՆՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ,
Գաւթի բէկ:

ՀԱՅ ԽՄԲԱԳՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ընցեալ 1880 թիւն, ինչպէս
ընթերցողը կը տեսնի «Մազի»
ներկայ համարի ներքին լուսեր-
րից, մեր լրագրի այլ և այլ քա-
ղաքների բաժանորդների վրա
մնացին ապառիկներ աւելի քան
1200 րուբլ գումարի: Ըյդ ձե-
ւով, ի հարկէ, շատ դժուար է,
կասենք, մինչև անգամ, անհա-
րին է իր սեփական կարողութիւնը
չունեցող Հայ խմբագրի համար
հրատարակել մի հայոց թերթ:
Բաւական չէ որ Հայ հա-
տարակութիւնը չէ պահպանում
իր համար աշխատող, շարժարկող
խմբագրին, բայց նոյն հասարա-
կութիւնը այն աստիճան անա-
մօթ է, որ ստիպում է իր հա-
մար անվարձ աշխատող, հասա-
րակական և ազգային հարցերը
մշակող խմբագրին իր գրպանից
վճարել այն փողերը, որոնց չէ

վճարում նոյն լրագրի կարգա-
ցող հասարակութիւնը:
Ըյդ տեսակ անճոռնի երևոյթ
գեւա աշխարհիս երեսին ոչ մի
երկրում, ոչ մի ազգի մէջ տես-
նոված չէ: Բաւական չէ որ հա-
յերը չեն գրվում այնքան, որ
լրագրի գէֆիցիտ չունենայ,
բայց նրանք էլ, որոնք գրվում
են, — նրանք էլ չեն վճարում:
Մենք այս անգամ հրատարա-
կում ենք մեր ներքին լուսերում
թւանդաններ թէ ինչ քա-
ղաքներում ինչքան մարդիկ մեզ
պարտ մնացին անցեալ տարվայ
ընթացքում:
Բայց եթէ երեք, չորս ամսով
ընթացքում, մի խօսքով մինչև
յուլիս ամիսը, այդ ապառիկները
մեզ չը վճարվեն, մենք ստիպված
կը լինենք հրատարակել մեր լր-
ագրի էջերում մեզ պարտ մնա-
ցած բոլոր պարտների անուն-
ն երևնու ազգանունները:
Մանաւանդ ամենից աւելի
իրանց անամօթութեամբ, — մենք
ուրիշ խօսք չենք գտնում այդ
տեսակ վարմունքը անուանելու
համար, — յայտնվեցան երեք քա-
ղաքներ. Երևան, որտեղ 41
մարդ չը վճարեցին, Թիֆլիս,

որտեղ 24 հոգի մեզ պարտ
մնացին և Նոր-Նախիջևան օր-
տեղ 9 մարդ չը վճարեցին իրանց
բաժանորդագինը:
Խմբագիրը ժողովրդական ու-
սուցիչ է, նա իրաւունք կունե-
նար իր սարսափելի աշխատանքի
համար վարձատրութիւն պա-
հանել, ինչպէս իր աշխատանքի
համար վարձատրութիւն է ստա-
նում ամենայն աշխատող ազիւ-
կատը, բժիշկը, կոշկակարը, պաշ-
տօնական, ուսուցիչը, գերատանը,
արուեստագործը, մշակը, դատա-
ւորը, գինուորականը, պոլիցիա-
կանը, դերձիկը, գործակատա-
րը...
Բայց խմբագիրը պատրաստ է
վարձատրութիւն չը ստանալ,
միայն թէ տախիւմ չը լինի
անգաղար իր գրպանից փող տալ
ժողովուրդը լուսաւորելու համար:
Իսկ Հայ հասարակութիւնն ա-
սում է նրան. «դու կամենում ես
մեզ լուսաւորել, ուրեմն ինքդ
վճարի մեզ, ինքդ քո գրպանից
տուր, որ մենք կարգանք լրա-
գիրդ ու լուսաւորվենք»:
Ի՞նչ կատէր այն ծնողներին,
որոնք հրաւիրելով մի ուսուցիչ
իրանց դասակների համար, ա-

տէին ուսուցչին. «դուք պէտք
է դաս տաք մեր երեխաներին,
բայց մենք ձեր աշխատանքի
համար չենք վճարի ձեզ, այլ, ընդ-
հակառակն, դուք պէտք է ձեր
գրպանից փող տաք մեզ, որպէս
զի մեր երեխաներին դաստիարա-
կէք»:
Երեւի դուք խելագար կը հա-
մարէիք այդ տեսակ ծնողներին,
խելագար կը համարէիք այն ու-
սուցչին, որ յանձն կառնէր դա-
ստաւթիւն անել այդ տեսակ
պոյրմաններով:
Իսկ Հայ խմբագիրը այդ գրու-
թեան մէջ է: Եւ Հայ հասարա-
կութիւնը խելագար չէ համար-
վում:
Չրի աշխատիր, քո գրպանից
էլ ծածկիր թերթը պահպանելու
վրա եղած տարեկան գէֆիցիտը,
վճարիր նրանց համար, որոնք
գրվեցին, բայց բաժանորդագինը
չեն տալիս, — և այդ բոլորը բա-
ւական չէ որպէս վարձատրու-
թիւն ընդունիր անընդհատ Հայ-
հայանք, զպարտութիւններ,
բաժնատանք, մասնութիւններ հա-
տարակութեան ամենակեղտոտ մա-
սից, նրա մասուր առաջնորդան-
քից, նրա ինտելիգենցիայից, նրա

ԴԱՆԻԹ ԲԵԿ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷԳ

(1722—1728)

Թ.

Արցախի խնամքը շատ հեռու չէր նրանց
նստած տեղից: Դրանով, բայց օգի տակ, հա-
տարաւանը վրացու համար, թէ ազնուական
լինէր նա և թէ հասարակ գիւղացի, ամենամեծ
գաւառաբնակներէ մէկն է: Այնչէս այնքան բա-
ւականութիւն չէ պատճառում վրացուն, որպէս
իւր ձեռքով կեփել և իւր ձեռքով ուտելը: Թա-
ւաղի որդիները, ձեռքները մինչև արմուգները
ձաւած, վազեցին գէպի խոնամքը: Լեւանը սեղա-
նի փոքրը խլելով, իրենց, տարածեց գորգերի
վրա. յետոյ վազեց, լաւանքի անգին կապոցը
զիջելով, իրենց շարեց սեղանի շուրջը: Մեծ պա-
րտի մասնագիր կանաչագործները տարաւ և սկսեց
լուսնայ մերմուկայ ազգիւրի մէջ. այդ պատճա-
ռով էր նրա մարդ շափազանց ուրախութիւն,
որ իւր որդին էլ մի բանով գրագիտ է: Արցախը
խորթութիւն շափազանքի սկսեց դարձել կրակի
վրա, անգաղար այս պատարարին, այն աղա-
նին ուղեւորները տալով, թէ միւր մանր են կոտա-
րել: Չափարան խաղաղամայ միւր կաթնաներից
դուրս էր տալիս, լցնում էր պղնձէ պնակների
մէջ, և մի կողմից էլ ինչու ձաշակելով, բարձր
ձայնով բացականչում էր. «Եւ, քո հոգուն մա-

տալ, ինչ լաւ եփել է»... Այլ քան մեծ պարտի
մասնագիր բերած գինիները լցնում էր լիտրանե-
րի մէջ, նախապէս ինչու բոլորի համար առնելով
և ամեն մէկի յատկութիւնները առանձին-առան-
ձին գոգտանելով: Մէկ ուրիշը բոլոր ձայնով
գոգում էր. «Այդ որտեղ է, ձեր տունը չը քանդ-
վի, ազ չը կայ, ազը մտաւցել են շանորդները»...
Աղաւաղները, աղաւաղները, որոնք առաջ
զաշտալին խոնամքի մաս աշխատում էին, նկա-
տելով, որ այդ գրագիտները բաւականութիւն է
պատճառում իրանց տէրերին, ամենայն խնամ-
քով ձեռք բռնում էին շատ պատարարութիւն-
ներ նրանց կատարելու: Այդ տեսակով թաւաղի
որդիների տիկիները, նրանց քնքայլ քայլերնե-
րը, իրանք էլ նախանձեցան, սկսեցին միւս
կողմից այս և այն պատարարութիւնը կատարել:
Մի բաղում բոլոր սեղանակիցները ոտքի վրա
էին, և ընդհանուր շարժողութեան մէջ, մինչ
միւր ձեռքից գործը խլում էին: Մեծամեծ գի-
նի խնամք, կոշիկներն էր մաքրում: Պատաւ իւ-
րանում էին, վերջացնելով իր երկար ու ձիգ խա-
տակութիւնը փամբի խորթ մոր հետ, անգա-
ղար հարցնում էր մեծ պարտից, «տալ խոր-
թութիւն լաւ է որ տան, թէ խաղաղամ»:
Բայց երկուսն էլ մի վնասակար կողմնակցութեան չէին
համարում, որովհետեւ կարծիքները երբեմն թե-
գում էին խորթութի կողմը, իսկ երբեմն խա-
ղաղարի կողմը: Փամբի խորթ մայրը պանդը էր
զարտում փոքրիկ շաղաթներէ մէջ, Անգար չը
մնայ և մեծ պարտի տիրուհին, այդ վերջին
էլ, որպէս զի մի բանով գրագիտ լինի, գերիա-
նի փէշերը վեր քաշած, նստած սեղանի ստի էր
կոտորում, ինչի համար, — ինքն էլ չը գիտէր:
Մի քանի քայլի մէջ սեղանը պատարար էր
գինու լիտրաները շարքում էին նրա շուրջը: Լա-
ւանքի վրա գիտնում էին խորթութի կոշտը,
պղնձէ պնակների մէջ լցնում էր կեփած խաղա-
ման Ալանի կար մեծ քանակութեամբ կարմիր

ձու, որը դատելի չէրաւանք պահպանելու համար
գեւա մտաւցնում էր. այնտեղ կար խաշած ձուկ,
որ չըփակայի ձկնաբանները ընծայ էին իրենց մեծ
պարտից:
— Ո՞ր են որդիները, ոչ մէկը չէ երևում,
իւր շուրջը նայելով, հարցնեց տիրուհին:
— Երեւի, գնացել են գրանելու, պատարարանց
պատաւ իշխանութիւն. — նրանց հաւանքով մինչ
էլ էինք մտաւանդ խոն ու գինին և շատ սե-
ղանի մաս չէինք գտնու:
— Տղերք, այժմ նստեցէք, ձայն տուեց մեծ
պարտը. — խորթութիւնը ստալում է:
Թաւաղի որդիները շարքեցան սեղանի շուրջը
ինչպէս որ պատարանց, նրանց հետ խառն նստե-
ցին և տիկիները: Նրանք վեր էին առնում
միւր, և հում կանաչագործներին հետ փամբակելով
լաւայի մէջ, ուտում էին: Կարծես այդ հասա-
րակութիւնը գեւա գտնվում էր մաքրակային կեն-
ցազգայնութեան այն շրջանի մէջ, երբ մարդը
գեւ չէ մտաւցել խառ ուտելը, իսկ նոր է սե-
ղանի կեփած միւր գործածութիւնը:
— Անգ ասէ՛ք, քաշէ՛ք ընտրեցէք, ասաց մեծ
պարտը:
— Արցախ, Արցախ... բարձր կատարարէք, Ար-
ցախ, աղաղակեցին ամեն կողմից, լեցնելով իրանց
կոշիկները:
Լեւանը հասարակութիւնը բողոքեց Արցախի
ընտրութեան գէժ, որովհետեւ նա ստաւիկ խոտ
էր և ձայն տուեց Լեւանի ընտրութեան մասին:
Վերջնականութեամբ տեսեց մի քանի քայլ, վեր-
ջացեալ Արցախը ձայնների մեծամասնութիւնն առա-
ցաւ: Այդ ստաւիկ վրաւորեց պատաւ իշխա-
նութեան, որը ցանկանում էր Լեւանին տալու լաւի
տեսնել: Տղերքային սեղանի միտքեան է. բո-
լորի հաշիւը, բոլորի տիրութեան կախում է
նրա կամեցածութեանը:
— Մաղանգարները թող գան, հրամայեց առ-
լուրային:

Աղաւաղները վազեցին նստազաններին
կանչելու, և քանի քայլից յետոյ դուռնակները,
նազարայինների խոմբը պատարար էր սեղանի
մաս:
— Եւ, մի լաւ քորոզի անէք, հրամայեց առ-
լուրային:
Նստազանները սկսեցին անել քորոզու և
զանազան: Աղաւաղների նստաբլթիկը բազմա-
թիւնը, լսելով զուգային ձայնը, ամեն կողմից
մաս վազեցին, և նստելով խոտերի, քորոզի
վրա, սկսեցին խորին հոգեզոյնութեամբ լսել
և մեծ բաւականութեամբ թամաշա անել, թէ
որպէս էին գաւառանում երկրի տէրերը:
Իշխանական սեղանից փոքր ինչ հեռու, մա-
տաւի շուրջը, այնտեղ և այնտեղ, մերկ գնանի
վրա նստած էին հասարակ մանկանոցներ և
իրանց գերդաստանի հետ վաղելում էին իրանց
ազգային ձայնը: Նրանք ուրախ էին այնքանով
էս, որ գնել հեռուից լաւ էին մեծ պարտի
զուգային ձայնը:
Իսկ աղաւաղին խոտ վերելց սկսեց կենաց
բաժանները: Նախ հրամայեց խնայ Առաւոյ
կենացը, յետոյ Արաւոյ կենացը, յետոյ Վրի-
տաւի կենացը (նա Արաւոյ վրիտաւանն առան-
ձին-առանձին անձնապատկերներ էր հանա-
րում): զրանցից յետոյ հրամայեց խնայ մեծ
պարտի կենացը: Նստազանները գեւա շարու-
նակում էին քորոզու կոշտակով:
— Եղիկները լցէք, հրամայեց աղաւաղին:
Բոլորը նստազանից նրա հրամանին:
— Այդ էլ խոտ էնք մեր տիրուհու կենացը:
Բայց սպասեցէք, մեծ պարտը պիտի պար-
գայ: — Համեցէք, դարձաւ նա գէպի մեծ պա-
րտը:
Բոլորը, կոշիկները ձեռքներին բռնած,
պատաւ էին: Մեծ պարտին թէ ինչ փոքր ինչ
անվաշել էր բազմութեան առջև պար գալ, բայց
ինչ պէտք էր անել. աղաւաղի հրամանն էր,

բարձր ուսում ստացած կինոս-
ներին:

Այս հայ խմբագրի վիճակը:
Այս միակ դամբանական ծա-
ւր, որ կարելի էր լինի կարգալ
հայ խմբագրի դադարի վրա, երբ
նա մեռած էր լինի:

Վանի որ աշխատող մարդը
կենդանի է, մենք ամեն միջոց
ենք գործ գնում, որ արգելենք
նրա գործունեությունը, որ ան-
հնարին դարձնենք նրա գործու-
նեությունը շարունակելը, — իսկ
երբ կը մեռնի եկեղեցիներում
հոգեհանգիստներ կը կատարենք
նրա յիշատակին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՍԽԱՏԱԿԻՑ

Փետրվարի 28-ին

Բարեկենդանի կնիգարքի որդի Արդարանց
ասեք այստեղ կատարեցին բուսական չորս կեր-
պով: Երկու ուսումնարանների աշակերտուհիները
և աշակերտները համերաշխ երգատեսիլներ
փառապատում էին հանգիստ: Դադարի վրա հո-
գեհանգիստը կատարելու միջոցին արժ. Ս. Բա-
րեկենդանց մի ազգու քաղաք ասեց. (նա մեր
եկեղեցու դարձ է, նա միայն արժանաւոր քա-
նանայ է):

Այդ որդի ուսումնարանի մարտիրոսներ, ու-
սումնարանի զանգիւնում պատրաստել էր աշակեր-
տուհիների ձեռագործները վիճակագրի համար:
Պատարագին յետոյ բոլոր բազմությունը երկու
սեռից բազմացած լրջովեցաւ ուսումնարանի զա-
նգիւնը: Երբ ներկայությունը արդարանց Գրիգոր արք-
եպիսկոպոս Սաղմոնեանցը պատուեց այդ ընկե-
րությունը և մի նախաձեռնութեամբ խոսեց, որի
բովանդակությունը էր որ անպատճառ պէտք է
քայանել երկուսն ուսումնարանների մաս արեւս-
տադրական ուսումնարաններ և որ ինքն աշ-
խատանք խնայելու չէ այդ գործի աջակցելու:
Յանձնառում ենք աջակցութիւն հայր արդարանցին:
Նրանից յետոյ հաստատեցին Տէր-Ջաւարանց, ի-

պէտք էր կատարել, ուր մնաց, որ խնամում էր
նրա թանգարան տիրուհու կենսացը: Նա վեր-
կացաւ:

— Եկեղեցու անկողնէ, հրամայեց տուրքային
նապաստաններին:

Նրանք տեղեցին լեկեղեցու անկողնէ: Բազմու-
թիւնը այժմ տեղի մատուցաւ իշխանական սե-
ղանին: Ամեն կողմից անդադրեցին իր թափումը:
Եւթ սուրբ զիջող տալիս է մեզ մի նախաբերի
որմանակ, թէ ինչպէս Դաւիթը, իսրայէլի մարգա-
րէն և թագաւորը, ներշնչւած մի արդարան
պղտորութեամբ, պար էր գալիս տապանակ
ուխտի անկողնէ, — ոչ սակաւ նախաբերի էր տես-
նել, թէ ինչպէս վրաց երկրի տէրն ու իշխանը,
կաթեթու գինու ազգեցութեան ներքոյ, սկսեց
իր պարը: Հազարաւոր ձեռքեր ծափ էին տալիս,
բազմաթիւ զուգանքներ և նազարանքներ արտա-
նում էին: Այդ միջոցին սեղանակից արկիւններն էլ
վեր առին իրանց մաս դրած զայրանքներն ու
թմրուկները, սկսեցին անել: Նապաստանների
մայրանքներն նա միտադրուած էին և փայտած
բազմութեան խառնածոն աղաղակները, կազմե-
լով խիստ անտարբեր, վայրենի ներգաղանակու-
թիւն:

— Բաւական է, հրամայեց տուրքային:

Նապաստանները դադարեցին, և մեծ պարներ
բոլորին զլուխ տալով, նստեց իր տեղը: Գինու
եղջիւրները դադարեցին:

Տիրուհու կենսացը խմելուց յետոյ տուրքային
հրամայեց խմել ժառանգի կենսացը: Այժմ պիտի
պար գար նրա մայրը: Տիրուհին յայտնի էր որ-
պէս լուս պար եկող: Նրան սիրեց, նրա նա-
տուկանցաւ: Մեծ պարներ միայն նրա լուս պար
գալու համար, թէ ան այժմ մարմին չափազանց
ժանրութեամբ արգելուած էր նրան առաջիկայ թեթե-
պոյաները գործել իր պարը մէջ: Այսուամե-
նային, տիրուհին այս անգամ ևս գործադրեց
բոլորին իր հրամայի պարով:

դադարանք և Պրինցիպալը: Առաջին երկուսի բու-
սականութիւնը զիջաւ: Երրորդը երկուսերի զա-
տարակութեան մասին էր, իսկ երրորդին նկա-
րագրում էր Մարտիրոսանների ծագումը և ան-
գիտաւ: Հնորակաւութիւն այդ պարաններին: Ար-
կալեցաւ վիճակագրը:

Թէ գործող և թէ ժառանգողների անձանքը
լինելու մասին վիճակագրի նա (պէտք է ասել
որ Արարիկագրում այդ վիճակագրողը առաջին
անգամն էր), բուսական անկանոնութիւն եղաւ,
բայց ոչինչ, ամենքն էլ կրնանք անան այդ գործին:
Դաւիթեան, պատրի վրա, չըմանալի մէջ ասած
անձան (վարդանի) պատկերը ծագելիցնաւ գա-
րագրում էր և վարդանի չըմանալի բոլորը գրում
էին վարդանային:

Մեր հրապարակական հնորակաւութիւնը յայ-
տնում ենք մեծ արկիւն Դարալանեանցին, որը
մարդիկ ասան որ գիշեր և ցերեկ անխնայ աշխա-
տում էր վիճակագրի պատրաստութեան վրա:
Մենք յայտ անենք որ պատուելի հազարաթու-
թիւնը անտես չի անել նրա աշխատութիւնները:

Վիճակագրողը յազուա երկուսն ուսումնարան-
ներին էր, և զուտ արգիւնը գրաւեց 200 բուրջ:

Այդ երկուսն էլ, ինչպէս ամենայն տարի տա-
վորութիւն ունի, արժ. Նալբանդ Կ. Բա-
րեկենդանց, մի քանի բարեկամներով ասեց իր տա-
նախորդութեամբ: Այդտեղ տեղանի վրա պ. Կ.
Մարտիրոսեանցի առաջարկութեամբ հրապարակեցին
նախորդում են 12 բուրջ յազուա «Միացեալ ընկե-
րութեան» նայն միջոցին արք. Սաղմոնեանցը ա-
ռաջարկում է ներկայ եղող երկուստեղծներին
չարաք իրենց անպատճառ մի ներկայա-
ցումն առաւ: Նրանք խոստանում են և 24 ժամ
վայ մէջ պատրաստում և ներկայացնում են «Բը-
նի ամուսնութիւն», «Վարդանի թմբակ» և «Փաղ-
ցաններ» ներկայացումը: Բուսական յաջող անցաւ,
զանգիւնը բոլորովին լի էր, շատ խնդրողներ տու-
նակ չէին կարող ճարել: Տեղեւոր գնեցը տուրքա-
կանից շատ պակաս էին նախանշուած: Ներկայա-
ցումը յազուա ընթիւ էր և զուտ արգիւնը մնաց,
ինչպէս լուս էինք, 90 բուրջ:

Ակնարկ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքի լրագիրները հազարում են, որ
Ֆրանսիացի կառավարութիւնը վճարել է խա-
նութիւն կենսականապէս ուսուցչական կառավարու-
թեանը: Հաստատեցին Ֆրանսիացի մէջ եղած
կառավարական և բնական գրնագիրների իրա-

Նապաստանները շարունակում էին անել զա-
նազան եղանակներ: Կենսացների ներքեւ նաւը-
նեակ անցնում էր սեղանակիցների մէջից մի-
մեկին: Տուրքային ոչ մէկի (խաբար) չէր կոտ-
րում: Խորքանշարի կենսացը խմելու ժամա-
նակ հրամայում էր անել և առաջում էր սեղանա-
կիցներին: Մէկին կամ պար գալ կամ երգել: Այս-
պէս թաւաղի որդիները համ ուսում էին, համ
խմում էին, համ երգում էին, համ պար էին գա-
լիս: Այդ չէր արգելում նրանց երբեմն վերել-
նալ նստած սեղանից, վազել գէղեցի գաւառիկն իս-
նանցը, կրակի վրայից վեր առնել խորովածի
երկու տար շաքարներ, և երկու մեքենով բրա-
նաճ, ուրախ-ուրախ ընթել, և բոլորին «Թաւա-
ղա՛յ» անելով, ասել:

— Համեցէր, համեցէր, Բն լուսն է...

Միւսները ձեռքները մեկնում էին, չուրմու-
րեց զուտ էին քաշում խորովածը, և արիւնք
ու խղր կաթեթեթեթով, գնում էին իրանց ըն-
թանքները, ասելով:

— Փան, փան, փան... շատ լուսն է, շատ լուսն է...

Թէ այդ և թէ կին գտնուած էին անասնա-
բերկրութեան մէջ: Նրանց մէջ դադարել էր մը-
տաւորը, այժմ գործում էր միայն զրգոյած
զգացմունքը: Տուրքային արդէն վերջացած լի-
նելով բոլորի կենսացների խմելը, այժմ իրա-
ւունք տուեց սեղանակիցներին իրանց ընթա-
րութեամբ առաջարկել նոր կենսացներ: Այդ կենսաց-
ների ժամանակ, — որ կամաւոր էին, որ գուրկ
էին պաշտօնական ընտրութիւնից, — սպորտ-
ութիւն կար, այն անձը, որի կենսացը խմում էր,
պարտաւոր էր պաշտօնի անել բոլորի նա-
կարագրի բաժանել խմում էին ըստ մեծի մա-
սին գեղեցիկ սեռի կենսացը:

— Բոլոր կենսացներից թոյլ եմ տալիս ընթել,
բայց իմ կենսացից, ասաց տուրքային ծիծաղե-
լով:

Միւսներն կարծեց, նրա ամուսին այրի հա-

ւանքները և թոյլ տու որ երկու անակ գիմա-
ղանքի ուսումնարան աշակերտները անխոր-
քաբ ընդունվեն նախադասների բոլոր ֆա-
կուլտետներում:

Անցեալ 1880 թ.ին «Մշակի» բաժանորդների
գրա մնացին մեծ ապագիւններ: Այս քաղաքնե-
րի վրա բաժանելով, իւրաքանչիւր քաղաքում
ինչպէս մարդ չեն վճարել մեր խմրագրութեանը
թէ ամբողջ տարով և թէ մի քանիսները կէ-
տարով: Արարիկագր 4 մարդ չեն վճարել, Ալեք-
սանդրապոլ 7 մարդ, Աստրախան 2, Աղզալ 1
(6 բուրջ), Մազու 4 (որոնցից մէկը 6 բուրջ, իսկ
մնացածները աստ աստ բուրջ), Նոր-Բաշա-
ղան 1, Վաղարշապատ 1, Գորի 1 (5
բուրջ), Գեղուսի 1 (7 բուրջ), Գանձակ 3, Կի-
տանիւնդար 1, Կրեան 41 (որոնցից երկուս 6
բուրջ), Իգդիր 1, Կարա 1, Կազան 1 (5 բուրջ),
Մազաթ 2, Նոր-Նախիջեան 3, Հին-Նախիջեան
1, Օրդուք 1, Օղէստ 1, Պրոսկովի 1, Սա-
րաթով 1, Սարիկամիշ 1, Քէլա 1, Խարկով 1,
Շուշի 2 (որոնցից մէկ 6 բուրջ) և վերջապէս
Թիֆլիս 24 նոյի: Ընդամենը 1200 բուրջ գու-
մարից անելի ապագիւն: Եւթ պարանները չը-
վճարեւ մեզ մինչև այս տարվայ յալիս ամբողջ
մենք կը տալարենք մեզ պարս մնացող բոլոր
այդ պարանների անուններն ու ազգանունները
«Մշակի» էջերում:

ՎԱԿԱՐՇԱԿԱՍԻՑ մեզ գրում են: «Մանկու-
նու բարեկամները այստեղ լուս են տարածել,
որ իրք թէ Տիգրանակերտի առաջնորդ ֆիլիպ-
պոս Կաթիկոսը ընդունելը մեռնի սեղանի է
եղել մանկ վեհարան կաթիկոսի մաս, բայց
Մանկուսին չէ թողել: Այդպիսի գրադատութեամբ
կամեւում են Մանկուսին ու նրա արքանակ-
ները արգարտանել այն կամայականութեամբ,
որին ենթարկեցաւ ֆիլիպպոս Կաթիկոսը:»

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են որ Արշակ Պապա-
խանով անունով մի անձն, որ քաղաքագր է
եղել Երևանի նախնական կառավարութեան
պաշտօնատան մէջ, կեցած ձեռագիրներ և անցա-
գիրներ է չինել, որպէս զի վանի հիպոտե-
կանարարների անունով 200 պոլիսիցիտիւ
ոսկի տանայ և փախի գէղեցի Թիւրքիա: Պա-
պախանով այժմ բանտարկուած է և հարցաքննու-
թեամբ ենթարկուած:

Մի նախարարի պարսն գրում է մեզ: «Հա-

նաքը թէլաղեց մեծ պարսնին առաջարկել
չէն նախ գեղեցիկ Միւսնիայի կենսացը: Նա
վրա բաժանել մեռնի, շնորհալի կերպով վեր-
կացաւ, և բոլորի նա պաշտօնի անկողն յե-
տոյ, զլուս տուեց և ապա խմեց:

— Այդ Աստուած կը վեր առնի, որ իմ կենսացը
իմ աչքի առջն համարում են, ասում էր աս-
տուսին, մեռնելը գէղեցի երկրից բարձրացնե-
լով: — Եւթ, Միւսնիայ շատ, մաս եկ, քո հոգուն մա-
տաղ, եկ եւ էլ համարեւ, ազատու էր նա իր
տիկնոջը: Բայց տիկնոջը չը մատուցաւ նրան, ան-
գիտել համարելով հրապարակա իր ամուսինն նա
համարելով:

— Տեսնում էր, Բն լուսն էր քանիս են այդ
կենսացներ, ասում էր տուրքային, այժմ մեռ-
նելը իր ծնկների վրա խնկելով: — Հրապարակա
ուրիշների նա կը համարեւ, բայց ինչպէս ա-
մուսինն նա ամբողջ կը համարեն:

Բոլորը ծիծաղեցին:

Այդ միջոցին լուսն թաւաղի որդին, իր չու-
ր աչք անկողն, որմում էր Թամարին: Նա մը-
տանում էր առաջարկել նրա կենսացը, որ դա-
նով առիթ ունենայ իր վաղուց ցանկացած համ-
բուրջ քաղել նրա սիրուն չըմանքից: Բայց Թա-
մարը չընկաւ, որդիներից զեռ ոչ մէկը չէր
վերադարձել գրասանքից: Նա առաջարկեց պա-
տու իշխանուհու կենսացը, որը խիստ գունդա-
կութեամբ վեր բարձրացաւ իր տեղից և սկսեց
իր չու ու ցամաք չըմանքը կապել բազմա-
կանների չըմանքներին: Երբ մտնեց նա ա-
տուսին, վերջինս ծիծաղելով ասաց:

— Եւթ մի լուսնով, բան լինի, ինչ մաս
չէր գալ:

Մինչ այստեղ երկրի պետերը դադարեւում
էին, մինչ գունդան և նազարան արտաւոր էր,
ուրիշներին բազմութեան մէջ, պարկու-
ղաւոր թեթեւ տակը գրած, գանդաղ քայլերով
չըմում էր ծագողական բանաստեղծը: Ամենի

լարարի յետ մնացած վիճակին նախաձեռն է
այդ թաղի մէջ գանդան վարչական կենսացը:
Թիւսների բացակայութիւնը: Միայն հաշտար-
դատարանը, IV բաժինը, գտնուած է նախա-
վանքի եկեղեցու մաս, Սաղի մի խուլ անկի-
նում, որտեղ պէտք է անանցնել ցերեկին եր-
թեկին: Հաշտարարի նախաւոր ընտելիները, Այդ
տեղը գուցէ միայն պ. դատաւորի նախաւոր
մարտութիւն ունի, որի ընտելանքը նախ չէ
գտնուած դատարանից, իսկ ընտելիները նախ
չաւ անարար է:

Քաղաքային դատարի անցեալ նիստերից մէկը
մէջ, երբ քննուած էր փողոցների մարքայական
համար նշանակուած 57,000 բուրջու ծախար, Զա-
տարախա պ. Եւթանդուլով Սաղիայի պէս փո-
ղոցներում պակասութիւն գտնելով, առաջար-
կում էր, որ մեռ ժամանակ ամեն բաղ կան-
գնեն մարդիկ և շարունակ մարքին շուտ շուտ
առաջող ճանապարհներ և արտաւարները, որ-
պէս զի չը վայր ընկնեն նրա պէս քնայն ան-
նորները և իրանց թանգարդին զուր չը կտան:
Սրբանկելի պաշտպանութիւն քաղաքային խնե-
րանքներ... Թիֆլիսի հարկատու ժողովրդի կե-
ցած հարկաւոր քաշանքում արտապիկի ցե-
խից անցնել չէ լինում, իսկ մեռնը հող կտու-
րից ընթալով միւսը թէլաղիկեան կիցն է գոր-
նում: ճանապարհները, — և այս մասին մի մայր
էլ չէ լուսնով գունդանային Բայց Սաղիայի արի-
տեղաւորական մասի ճարտարախօսը պատմելում
է, որ իր կեցած փողոցները պարտական զա-
լիսի նախնական: Երբ շուտով պ. Եւթանդուլով
կը պատմելի քաղաքային նախաւոր մէջ մա-
նել մի քանի հազար բուրջ Սաղիայի քաշան-
քը Պարսկաստանի խալիֆաներով ծածկելու:

«Порядок» լրագրի մէջ կարգում ենք նա-
կարը: Կ. Պաղի մեր թղթակիցը նորեւում
հաղորդեց, որ Բ. Դուրը չափազանց աշխատում
է բաժանել թիւրքիականապէս հայերին ուսու-
նապատմանը և այդ նպատակով հանգում է
նրանց չը համալել լինիմանի կաթիկոսի հոգ.
ուր իշխանութիւնը և իրանց սեփական կաթի-
կոսն ունենալ Սիսի մէջ: «Իմաստ» լրագրի
հաստատում է Բ. Դուրը այդ Արտաւարը, մի
քանի տեղեկութիւններ հաղորդելով Կ. Պաղի
մէջ հրապարակող թիւրքաց լրագիրներից, որ-
ոնք բացարձակ յայտնում են, թէ անհրաժեշտ
է բաժանել թիւրքաց Հայաստանը ուսուցչա-
յաւաններից կրթական կողմից: Հայ ազգանկ-

մաս ամուս էր նա, ամենի մաս երգում էր, և
ամեն տեղ նրան տալիս էին կամ մի պատա-
նաց, կամ սե փող: Նա իր չըմանքը կատարելով
մատուցաւ իշխանական սեղանին, և որպէս մար-
նացած բաղաւ, սկսեց երգել:

Հըտիկ, հըտիկ, նախնական սեղանի, մեծացի,
Բեղ կուս կը տամ, շուտ մեծացի, չաղացի,
Սիր զրգիլը տուրքը կուզէ տարեկան,
Բեղ պարսնին ընծայ կը տամ պատուական:

Հըտիկ, հըտիկ, նախնական մարթիկ, մեծացի,
Բեղ խոտ կը տամ, շուտ մեծացի, չաղացի,
Սիր զրգիլը տուրքը կուզէ տարեկան,
Բեղ պարսնին ընծայ կը տամ պատուական:

Աղջիկ, աղջիկ, սիրուն աղջիկ, մեծացի,
Բեղ հաց կը տամ, շուտ մեծացի, չաղացի,
Սիր զրգիլը տուրքը կուզէ տարեկան,
Բեղ պարսնին ընծայ կը տամ պատուական:

Եղիկ, եղիկ, իմ քաջ եղիկ, աշխատի,
Վարք վարք, ցանքը ցանք, կալ կտուր,
Սիր զրգիլը տուրքը կուզէ տարեկան,
Եւ պարսնին ընծայ կը տամ պատուական:

Կենիկ, կենիկ, սիրուն կենիկ, աշխատի,
Մանր մանր, կարք կարք, շուտ պո ծի,
Սիր զրգիլը տուրքը կուզէ տարեկան,
Եւ պարսնին ընծայ կը տամ պատուական:

Ատուղիկ, ասուղիկ, փայլուն ասուղիկ, խաղաղի,
Ինչ թեղ մաս տար, այս կենսացից աղաթի,
Հնամ գործեցի, փառասկեցայ, յոգնեցայ,
Իսկ պարսնին գունդան էլ չը կրցայ:

Նա առաջուց իր երգը: Բայց ոչ ոք նրա վրա
ուշադրութիւն չը դարձրեց: Նրա քնանքի տու-
մայրները խաղայն, անհետացան դադարեւով
աղանակների ընդհանուր աղանակի մէջ:
(Կը շարունակուի)